

Leonardas Šimutis – politikas

Audronė V. Škiudaitė

Audiencija pas Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną

Vadinti Leonardą Šimutį-Šilelį visuomenininku būtų per maža. Gal tiksliau būtų vadinti politiku. Nors oficialiai politiku jis tebuvo keletą mėnesių – 1926-1927 m., kai Krikščionių demokratų bloko sąrašė buvo išrinktas į Lietuvos Respublikos Seimą, bet visas jo veikimas – ir dar egzistuojant Lietuvos valstybei, ir ją okupavus – buvo drąsaus ir išmintingo politiko veikimas. Netgi 1935 m. su kultūrine misija atvykęs į Lietuvą iš Amerikos į Pasaulio lietuvių kongresą jis prašosi audiencijos pas prezidentą Antaną Smetoną, kad jam išskloutų Amerikos lietuvių nepasitenkinimą dėl demokratijos problemų Lietuvoje. Tai buvo bene pirmas jo reikšmingesnis vizitas valstybės vadovų būstinėje. Po to jis, Amerikos lietuvių tarybos vadovas, daug kartų Washingtone buvo susitikęs su JAV prezidentais, primindamas Baltiesiems rūmams apie JAV pažadus nepripažinti Lietuvos okupacijos.

Savo vizitą pas Lietuvos prezidentą Antaną Smetoną jis aprašė kelionės į Pasaulio lietuvių kongresą dienoraštyje, kurį sūnus Leonardas 1995 m. išleido knyga. L. Šimutis tuomet jau beveik dešimtmetis buvo „Draugo“ redaktorius ir kelių katalikiškų organizacijų vadovas, be to, JAV delegacijos Pasauliniame lietuvių kongrese vadovas.

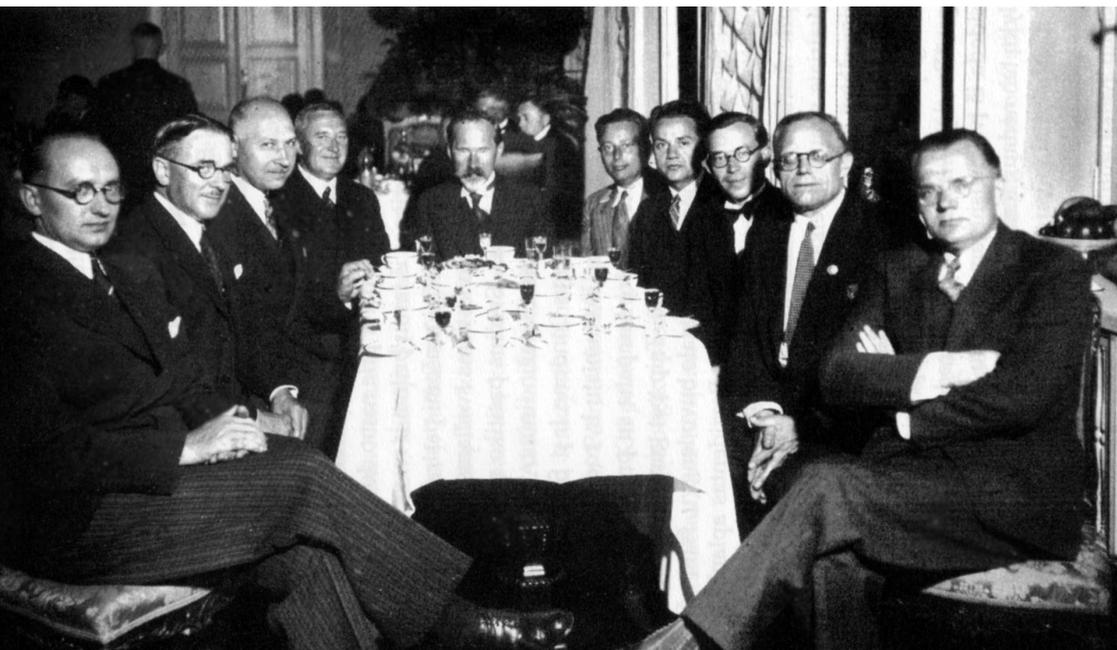
Pateiksime didesnę citatą iš šios knygos, kad pajustume susitikimo nuotaiką ir rašytojo Leonardo Šimučio laisvumą rašant:

„Nors prezidentą A. Smetoną buvau sutikęs du kartu: atidarant Pasaulio lietuvių kongresą ir prezidento rūmuose su kitais kongreso atstovais, tačiau prieš išvažiuosiant iš Lietuvos nutariau dar kartą su juo pasimatyti ir pasikalbėti.

Man rūpėjo pasakyti prezidentui tie dalykai, kuriuos dauguma Pasaulio lietuvių kongreso atstovų norėjo iškelti, tačiau dėl žinomų aplinkybių to padaryti negalėjo.

...Prezidentas, matyt, buvo neblogai nusiteikęs. Gana širdingai mane pasveikino. Susėdova. Pradėjome kalbėti nuo anekdotų. Paprašiau, kad jis man dovanotų už „amerikonišką drąsą“. Jis į tai atsakė pažymėdamas, kad jei čia, Lietuvoje, pas žmones būt daugiau amerikoniškos drąsos, geriau būt gyventi ir didesnę pažangą darytume. Į tai atsakydamas aš nežinia dėl ko ėmiau ir pasakiau anekdotą, kuris iš dalies tiko tuolaik buvusiai politinei ir ekonominei būklei.

Aš pasakiau, kad iš tikro šiek tiek per daug Lietuvoje sustingimo, lėtumo,

▲ Pas prezidentą Antaną Smetoną (viduryje) 1935 m. rugpjūčio 16 d. su Amerikos lietuviais. Leonardas Šimutis pirmas iš dešinės. Iš Leonardo Šimučio kn. „Lietuvą aplankius“, Lietuviškos knygos klubas, Chicago, 1995

kas užsienietį iš dalies erzina. Optimizmas yra geras dalykas, bet per daug didelis optimizmas dažnai yra pavojingas. Apie tai kalbant, sakau, man primena tokia pasakėčia:

Važiuoja laivu du lietuviai. Kuomet vienas iš jų miegojo, o kitas laivo viršuje vaikštinėjo, laivas pradėjo skęsti. Vaikščiojęs laivo viršuje nubėgo gelbėti miegantį draugą sakydamas:

– Jonai, kelk, skubėk gelbėtis, laivas skęsta!

Bet Jonas, nieko nepaisydamas, apsivertė lovoj ant kito šono ir atsakė:

– Eik tu nuo mano galvos, laivas ne mano, teskęsta.

Tą pasakėčią pasakęs lyg ir susigavau, nes, maniau, gal prezidentas iš tikro tą pasakėčioj Joną sau pritaikyti. Bet jis nusijuokė ir man pasakė tokį anekdotą:

– Eina du draugai gatve. Į vieną iš jų važiuoja automobilis. Tas nesitraukia, sakydamas, kad didelio čia daikto, jei jis mane suvažinės, juk jis, o ne aš, turės už tai atsakyti.

Po linksmos introdukcijos pradėjome rimtai kalbėtis. Prezidentas, matyt, iš anksto žinojo, kokių tikslų aš pas jį atsilankiau ir kokius klausimus iškelsiu.

▲ Pasaulio lietuvių pirmojo kongreso Kaune 1935 m. rugpjūčio 13 d. dalyvių grupė. Delegacijos vadovas Leonardas Šimutis – antras iš kairės

Jis pirmas pradėjo kalbėti apie esamus valstybei pavojus. Priminė, kad tų pavojų yra ne tik Lietuvai, bet visoms Baltijos valstybėms. Tą pasakęs pradėjo kalbėti apie tautos atstovybę. Be atstovybės Lietuva negalėsianti apsieiti. Ji reikalinga. Esą Lietuva kitokia negali būti, kaip tik demokratinė valstybė. Jau seniai galvojęs, kokia geriausia atstovybė Lietuvai tiktų. Negalima imti pavyzdžio nei iš Lenkijos, nei iš Vokietijos, nei pagaliau iš Italijos. Taip pat negalima grįžti prie tokio Seimo, kurį esame turėję. Taigi reikia ką nors naujo Lietuvos kraštui pritaikyti. Gal būtų geriausia korporacinė sistema – atstovybė iš ūkininkų, darbininkų ir namų savininkų. Jau pagaminti keli projektai, bet dar nė vienas jo nepatenkinąs.

Iš prezidento kalbos supratau, kad Seimas bus, bet kada ir koks, ir pats nežino. Čia kas nors panašaus į dainą be galo – vasara praeis, žiema ateis, žiema praeis, vasara ateis.

Kai p. prezidentas papasakojo apie Lietuvai esamus pavojus, apie savo pažiūras į tautos atstovybę, kas man ir buvo reikalinga žinoti, supratau, kad mūsų pasikalbėjimas baigias. Atsistočiau ir, spausdamas p. Smetonos ranką, dar tris klausimus iškėliau. Visus tris klausimus pasakiau iš karto.

Pirmiausia kalbėjau apie studentų ir moksleivių organizaciją – ateitininkus. Aš pasakiau, kad mums, užsieniečiams, keista ir skaudu, kad tos organizacijos veikimas yra varžomas. Juk ateitininkai yra labai daug Lietuvai nusipelnę. Ne vienas ateitininkas savo galvą už tėvynę paguldęs. Ir dabar ta organizacija yra mūsų tautai ištikimiausia ir valstybiškiausia. Tokia moksleivija ir studentija – tai mūsų tautos ateitis. Dėl to prašiau, ar negalėtų p. prezidentas panaudoti savo įtaką ir neleisti varžyti šios kilniosios organizacijos veikimo laisvės.

Antras mano prašymas buvo, kad būtų sunormuoti Lietuvos santykiai su Šventuoju Sostu. Aš pasakiau, kad tokie santykiai, kokie dabar yra, kliudo tautos vienybei atsteigti ir mažina tautos ir valstybės prestižą. Mažesnė Latvijos valstybė, ir dar protestantiška, turi Nuncijų ir tuo didžiuojasi, o Lietuva, katalikiškas kraštas, daro priešingai. Išrodo, kad didesnė ir katalikiška Lietuva bažnytinių santykių atžvilgiu turės priklausyti nuo mažesnės protestantiškos Latvijos. Pasisakiau girdėjęs, kad tokia Estija, kur visai maža katalikų saujelė tēra, kreipėsi į Vatikaną prašydama Nuncijaus, bet Lietuva jokių pastangų nedaro.

Trečias mano paliestas dalykas buvo – tautos vienybės klausimas. Sakiau, kad kaip pats p. prezidentas pripažįsta, Lietuvai yra pavojų iš lauko ir ekonominių sunkumų viduje. Tokiu momentu kaip tik reikalinga tampri tautos vienybė. Tokios vienybės reikalingumą matė ir Pasaulio lietuvių kongresas. Amerikos lietuviai katalikai tikrai džiaugtūs ir jiems lengviau būtų dirbti tautinį darbą, jei Lietuvoj susidarytų bendras visų valstybiškai nusiteikusių politišku grupių frontas, jei visos jėgos sueitų į bendrą valstybinį darbą. Pas mus, sakiau, kiltų didžiausias entuziazmas.

Spėju, kad p. prezidentas nesitikėjo, kad aš išdrįsiu jam tokius klausimus statyti. Į juos nebuvo pasiruošęs atsakyti, bet vis tiek atsakė.

Dėl moksleivių ateitininkų veikimo uždraudimo atsakė, būk tai nesąs pedagogišku atžvilgiu sveikas dalykas leisti moksleiviams organizuotis į grupes. Jei vieniems leisi, tai turi leisti ir kitiems. Tuomet išeina politikavimas ir trynimasis.

Dėl santykių su Vatikanu taip pat nieko aiškaus p. prezidentas nepasakė. Esą ir krikščionių demokratų vyriausybė konkordato nepadarė. Nuncijus iš Lietuvos išprašytas dėl jo paties netakto.

Tautos vienybė esanti reikalinga. Apie tai ne kartą kalbėjęs su katalikų vadais. Bet kažkodėl nesusitariama. Dar mėginsias tartis ir eiti prie vienybės“.

Šis L. Šimučio pokalbis su Lietuvos prezidentu buvo tarsi generalinė repeticija prieš būsimuosius žygius dėl Lietuvos, kurių prirėkė 1940 m., kai Sovietų Sąjunga užgrobė Lietuvą. Būtent „civilis“ katalikų veikėjas, laikraštinkas, o

ne oficialūs Lietuvos atstovai, turėję daugiau galimybių, ėmėsi iniciatyvos Amerikoje organizuotai tam priešintis. Jis iškėlė idėją ir ėmė ją realizuoti – steigti Amerikos lietuvių tarybą, kuri ragintų JAV vyriausybę reikalauti išvesti Sovietų Sąjungos kariuomenę iš Lietuvos ir visų kitų užgrobtų kraštų.

L. Šimutis – Amerikos Lietuvių Tarybos steigėjas ir ilgametis vadovas

Leonardo Šimučio – didžiojo išeivijos politiko pėdsakais autoritetingai mums padės žingsniuoti jo paties parengta knyga „Amerikos lietuvių taryba: 30 metų Lietuvos laisvės kovoje 1940-1970“, kurią jis rašė vadovaudamasis savo dienoraščiais, rašytais kiekvieną dieną. (Beveik 500 psl. knyga išleista 1971 m. „Draugo“ spaustuvėje, Chicagoje, 3 tūkstančių egzempliorių tiražu). Istorikas dr. Juozas Skirius, kuriam teko tyrinėti šiuos dienoraščius, sako, kad „tenai užfiksuota daugelis svarbių įvykių ir faktinės medžiagos, kuri neatsispindi oficialiuose dokumentuose ar JAV lietuvių spaudoje. L. Šimučio dienoraščiai – tai JAV lietuvių veiklos kronika, istorinis turtas, kurio praradimas būtų nedovantinas“.

Apie vieną didžiųjų Leonardo Šimučio politinių žygių – Amerikos lietuvių tarybos sukūrimą bei ilgametį vadovavimą šiai organizacijai taip rašo katalikų veikėjas Juozas B. Laučka „Aiduose“, 1972 m. lapkričio numeryje:

„Sovietų Sąjungos įvykdyta Lietuvos okupacija 1940 m. birželio 15 d. didžiai sukrėtė Amerikos lietuvius. L. Šimutis tuojau atsiliepė į momento reikalavimus. Dar tą patį birželio mėnesį sukviestame Lietuvių katalikų federacijos centro valdybos posėdyje Wilkes Barre mieste kėlė mintį skubiai kurti visų patriotinių organizacijų centrą vienam tikslui – pagelbėti Lietuvai atgauti nepriklausomybę. Įvairios organizacijos užpylė Washingtoną prašymais nepripažinti prievartinio Lietuvos inkorporavimo Sovietų Sąjungon. Valstybės departamentas paskelbė Pabaltijo valstybių okupacijos pasmerkimo ir aneksijos nepripažinimo deklaraciją. L. Šimučio pastangos sukurti bendrą organą buvo sėkmingos. 1940 m. spalio 15 d. įsisteigė Amerikos lietuvių taryba (iš pradžių pasivadavusi Lietuvai gelbėti taryba), tuojau po jungtinio apsilankymo Washingtone pas prezidentą F. D. Rooseveltą. Tame pasimatyme, kuriam vadovavo L. Šimutis, padėkota prezidentui už Lietuvos prievartinio inkorporavimo Sovietų Sąjungon nepripažinimą ir patarimą patvariai laikytis tos politikos.

Visai natūralu, kad ALT savo pirmuoju pirmininku išsirinko Leonardą Šimutį, bendrojo darbo pradininką, gilų tolerantą, didžios kantrybės asmenį. Būdamas ALT priešakyje visą ketvirtį šimtmečio (1940-1965) L. Šimutis vadovavo

▲ Lietuvai gelbėti tarybos, vėliau pasivadinusios Amerikos Lietuvių Taryba, delegacija pas prezidentą Franklin D. Roosevelt. 1940 m. spalio 15 d. L. Šimutis – pirmoje eilėje, antras iš dešinės, šalia prezidento. Iš kn. Leonardas Šimutis „Amerikos lietuvių taryba“. Draugas, 1971

▲ 1962 m. ALT ir JAV LB delegacija pas JAV prezidentą John F. Kennedy 1962 m. Baltuosiuose rūmuose. Iš kn. Leonardas Šimutis „Amerikos lietuvių taryba“. Draugas, 1971

visoms Amerikos lietuvių delegacijoms pas prezidentus Roosevelt, Truman, Eisenhower, Kennedy ir daugybę kartų lankėsi Valstybės Departamente, Kongrese ir kitose įstaigose. Apie tai labai santūriai ir išsamiai išdėstyta jo veikale „Amerikos Lietuvių Taryba“, kurio parašymu L. Šimutis įėjo ir į istorikų grandinę“.

Pats L. Šimutis knygoje „Amerikos Lietuvių Taryba“ šios organizacijos pradžią prisimena detaliau: 1940 m. birželio 15 d. Sovietų Rusijai okupavus Lietuvą tą pačią dieną jis sukviečia Chicagos lietuvių veikėjų pasitarimą Plaisance viešbutyje. Pasitarimo dalyviai paskyrė komisiją paruošti ir nusiųsti protestą Jungtinių Valstijų sekretoriui Cordell Hull ir paprašyti, kad JAV padarytų žygių agresoriui sudrausti ir pareikalauti, kad okupantas tuoj pasitrauktų iš Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių.

Pasitarimas, įpareigotas padaryti atitinkamų žygių Washingtone, įvyko dr. St. Biežio bute. Susirinkime dalyvavo šie komisijos nariai: dr. Antanas Rakauskas, teisininkas Kazys Česnulis, dr. Biežis ir L. Šimutis. Paruoštas ir telegrama išsiųstas sekr. Hull raštas. Jo kopija buvo išsiųsta ir Lietuvos ministeriui Washingtone Povilui Žadeikiui. Kiti pasitarimai įvyko birželio 16, 17 ir 18 d. Nutarta sušaukti masinį susirinkimą, kuris įvyko birželio 21 d. Dariaus ir Girėno legionierių posto salėje. Susirinkimas buvo gausus. Buvo priimtos griežto protesto rezoliucijos prieš bolševikų smurtą.

Mintį organizuoti bendrą visų Amerikos lietuvių sąjūdį padėti Lietuvai išsilaisvinti iš žiaurios okupacijos L. Šimutis iškėlė savo draugų veikėjų tarpe. Jie – dr. A. Rakauskas, ALRKF pirmininkas, kun. dr. Jonas Navickas, MIC, Marijonų provincijolas JAV, teisininkas Frank Mast (Mastauskas), kun. dr. Kazimieras Rėklaitis ir kun. dr. Juozas Vaškas – buvo susirinkę „Draugo“ redakcijoje toliau tęsti pradėtus pasitarimus. Šimučio iškelta mintis buvo priimta gana abejingai. Tada jis pagalvojo, kad tikrai bus sunku visus lietuvius sutraukti Lietuvai laisvinti organizacijon, o dar sunkiau bus joje dirbti.

1940 m. birželio 25, 26, ir 27 d. Wilkes Barre, Pa., įvyko Lietuvių Romos katalikų susivienijimo Amerikoje direktorių tarybos suvažiavimas, kuriame L. Šimutis iškėlė klausimą, kad, Lietuvai atsidūrus tragiškoj būklėj, reikia pradėti plačią ir efektingą Amerikos lietuvių veiklą. Šioje draugijoje jis rado pritarimą. Būdamas ne tik LRKSA pirmininkas, bet ir ALRKF vykdomasis sekretorius pasiūlė tuoj sukviesti ir federacijos centro valdybos pasitarimą. Taip ir buvo padaryta. „Atvykus federacijos centro valdybos vicepirmininkui Juozui B. Laučkai toks pasitarimas įvyko. Jame dalyvavo ALRKF pirmininkas dr. Antanas Rakauskas, vicepirm. Juozas Laučka, kun. Pranas Juras, Matas Zujus, Vincas Kvetkus, Kazys Vilniškis, Kostas Venčius ir Leonardas Šimutis. Šį susirinkimą tenka lai-

kyti pačiu pirmuoju Amerikos lietuvių tarybai organizuoti žingsniu. Pasitarimo pradžioj buvo skirtingų nuomonių. Vieni galvojo, kad tarybą reikia kurti iš vienu katalikų, kaip buvo I Pasaulinio karo metu, kiti stovėjo už visų bendrą susitarimą ir veiklą. Su šiais ėjo ir L. Šimutis.

Šiame ALRKF centro valdybos pasitarime nutarta rengti ALRKF tarybos suvažiavimą 1940 m. rugpjūčio 9 ir 10 d. Pittsburghe, Pa., ir tartis su tautininkais bei sandariečiais dėl bendro Lietuvai laisvinti organo sukūrimo. Susirinkimas įgaliojo L. Šimutį, J. Laučką ir dr. A. Rakauską vykti pas ministrą Povilą Žadeikį į sostinę tartis Lietuvai gelbėti reikalais ir paprašyti, kad jis tuoj pasmertų Lietuvos okupaciją ir darytų viską, kad nereikėtų atiduoti okupantui Lietuvos pasiuntinybės.

„Telefonu iš Wilkes Barre paskambinus į Washingtoną min. P. Žadeikis mielai sutiko pasitarti su federacijos atstovais. Pasitarimas įvyko birželio 29 d. pasiuntinybėje. Jis tęsėsi visą dieną. Iš pirmųjų ministerio pasisakymų apie okupaciją lyg atrodė, kad p. Žadeikis dar nebuvo įsitikinęs, ar reiktų griežtai išeiti prieš Maskvos pastatytą J. Paleckio režimą, bet mes (Rakauskas, Laučka, Šimutis) pasisakėm griežtai stovėsią prieš okupantus ir jų paskirtus pakalikus ir taip pat protestuosime prieš tuos Lietuvos diplomatus, kurie neišdrįs nutraukti ryšių su paleckiniais. Buvo priminta ir tai, jog be reikalo pasiuntinybė kurį laiką tarpininkavo persiuntinėti Justo Paleckio režimo komunikatus Amerikos lietuvių spaudai.

Atsisveikinant su ministru buvo džiugu, kad pasitarimas buvo naudingas ir sėkmingas, nes po visų išsikalbėjimų bei diskusijų prieita prie vieno bendro nusistatymo – kovoti prieš okupaciją, prieš paleckinius ir tai kovai tinkamai susiorganizuoti. Pasitarimo pradžioje min. Žadeikis nebuvo linkęs pritarti organizuotis į bet kokią politinį sąjūdį Lietuvos išlaisvinimo reikalui, o pasitenkinti tik šalpos organizacijos sukūrimu, bet vėliau pasisakė ir už bendros Amerikos lietuvių tarybos steigimą“, – rašo L. Šimutis.

„Darant pirmuosius organizavimosi žygius Lietuvai gelbėti dar nebuvo žinomas Jungtinių Valstijų nusistatymas Pabaltijo valstybių okupacijos atžvilgiu, todėl tiek lietuvių katalikų federacijos, tiek tautininkų-sandariečių bei kitų didesnių organizacijų, o taip pat atskirų kolonijų veikėjų pareiškimais reikalauta, kad JAV vyriausybė nepripažintų Lietuvos okupacijos ir Maskvos Lietuvai primestos „valdžios“.

Patriotiškoji Amerikos lietuvių visuomenė labai nudžiugo, kai 1940 m. liepos 23 d. laikinai ėjęs Valstybės sekretoriaus pareigas Sumner Welles Jungtinių Valstijų vyriausybės vardu paskelbė, kad Amerika nepripažįsta

Sovietų Rusijos smurto bei Lietuvos, Latvijos ir Estijos okupacijos“.

Tokia buvo Leonardo Šimučio keletu dešimtmečių kovos dėl savo tėvynės laisvės pradžia. Jis 25-erius metus aktyviai ir atkakliai veikė kaip Amerikos lietuvių tarybos pirmininkas, kasmet perrenkamas naujai kadencijai, o, atsiradus opozicijai, tuojau pat pasitraukė.

Leonardas Šimutis buvo daugelio Amerikos lietuvių tarybos dokumentų autorius. Jis parengė būsimosios organizacijos statuto projektą ir nuostatus.

1940 m. rugpjūčio 30 d. įvyko susirinkimas delegacijos pas JAV prezidentą F. D. Roosevelt reikalui. Nutarta į delegaciją kviesti ir socialdemokratų. L. Šimutis jau kitą dieną pasikvietė socialdemokratų vadą – „Naujienu“ dienraščio redaktorių dr. Pijų Grigaitį, kuris tapo naujai kuriamos ALT sekretoriumi ir juo išbuvo beveik dvidešimt metų.

Audiencijoje pas prezidentą sutiko dalyvauti Pijus Grigaitis ir Mikas Vaidyla – „Sandaros“ redaktorius (sandariečių vadovas). Audienciją padėjo išrūpinti iš Chicagos kilęs M. Vaidylos pažįstamas žurnalistas Viktoras Šolis (Sholis).

Roosevelt lietuvių delegaciją priėmė 1940 m. spalio 15 d. Pirmojoje šios organizacijos audiencijoje dalyvavo: L. Šimutis (pirmininkas), P. Pivaronas, K. Karpius, kun. J. Švagždys, J. Laučka, M. Vaidyla, P. Grigaitis, kuris pasiėmė dar porą socialdemokratų – P. Milerį ir adv. F. Bagočių. Delegacija parengė ir prezidentui įteikė memorandumą, kuriame buvo pacituotas valstybės pasekretoriaus Sumner Welles pareiškimas dėl Pabaltijo valstybių okupacijos nepripažinimo ir paprašyta, kad prezidentas darytų viską, kad okupantas pasitauktų iš Lietuvos.

L. Šimutis smulkiai atpasakoja Roosevelt žodžius, kurie šiandien skamba labai įspūdingai, netgi simboliškai:

„Man malonu patirti, kad jūs, lietuvių kilmės Amerikos piliečiai, esate taip giliai susirūpinę savo gimtojo krašto likimu... Bet leiskite man pasakyti, kad jūs padarėte dvi klaidas. Pirmoji yra jūsų rašte, kurį man įteikėte. Ten pasakyta, kad Lietuva prarado savo nepriklausomybę. Klaidinga taip teigti, Lietuva nepriklausomybės neprarado – Lietuvos nepriklausomybė tik laikinai pertraukta. Ateis laikas, ir Lietuva vėl bus laisva. Tai atsitiks gal greičiau, negu jūs galite tikėtis. Kita klaida, kaip aš pastebėjau, buvo padaryta vieno jūsų kalbėtojo, kuris apie Lietuvą išsitarė kaip apie labai mažą valstybę. Pasižiūrėkite į Lotynų Amerikos respublikas ir pamatysite, kad jų tarpe yra net mažesnių už Lietuvą, o jos vis dėlto laisvai ir laimingai gyvena. Netiktų kalbėti apie Lietuvos mažumą, nes ir pati mažiausia tauta turi lygiai tokią pat teisę būti nepriklausoma, kaip ir pati didžiausia tauta“.

Kadangi delegacijoje buvo pagrindinių politinių jėgų spaudos redakto-

riai, šie JAV prezidento žodžiai buvo plačiai paskleisti lietuvių išeivijoje ir tapo kertiniu akmeniu tolesnėje kovoje dėl Lietuvos nepriklausomybės. Jie ne tik drąsino lietuvius, bet ir leido priminti ir paraginti tuos Amerikos biurokratus, kurie susvyruodavo ir bandydavo šį klausimą sušvelninti, kad neertzintų Sovietų Rusijos.

Po audiencijos pas prezidentą Lietuvos pasiuntinybės patalpose įvyko Lietuvai gelbėti tarybos susirinkimas, kuriame dalyvavo trys grupės – Lietuvių Romos katalikų sąjungos Amerikoje, Susivienijimo lietuvių Amerikoje (tai kažkada buvusios vienos, vėliau ideologiškai išsiskyrusios organizacijos dvi srovės – katalikiškoji ir liberalioji-tautinė) ir Lietuvių socialdemokratų sąjunga. Visi buvo pakilios nuotaikos. Pasitenkinimą kėlė ne tik drąsinantys prezidento žodžiai, bet ir tai, kad susivienijo visos stambiausios politinės srovės.

L. Šimutis knygoje „Amerikos lietuvių taryba“ rašo: „Pasidžiaugta ir dėl to, kad bent kartą Amerikos lietuviai bei jų vadai ir veikėjai išaugo iš tuščių, beprasmiškų ginčų, piktos polemikos spaudoje ir sutarė dirbti bendrą ir vieningą Lietuvos laisvinimo darbą“.

Šią vienybę įvairių pažiūrų Amerikos lietuviai, susibūrę į Amerikos lietuvių tarybą, išlaikė iki šios dienos.

Kaip liudija daugelis autorių, pagrindinis šios vienybės garantas buvo Leonardas Šimutis – katalikų veikėjas. Įdomi detalė – kad jo autoritetas buvo neginčijamas, rodo tai, kad pradedant lietuvių kongresus buvo kalbama malda – invokacija, kuriai būdavo kviečiamas kunigas. Ir tam nesipriešindavo netgi socialdemokratai. Kaip prisimena L. Šimutis, socialdemokratas, ALT sekretorius P. Grigaitis, pats primindavo, ar invokacijai jau yra parinktas kunigas.

Ta pačia proga reikia pasakyti, kad Leonardas Šimutis buvo ir BALFo – Bendrojo Amerikos lietuvių fondo (įkurto 1943 m.) – labdaros organizacijos, įsteigtos ALT iniciatyva – steigimo iniciatorius. Jis siekė, kad šelpti karo pabėgėlius, rinkti aukas pinigais, medikamentais, drabužiais, maistu imtųsi visi lietuviai, nepaisant įsitikinimų ir pažiūrų. BALF įkūrė Kunigų vienybės, Amerikos lietuvių Romos katalikų federacijos, Tautininkų sąjungos, Sandariečių sąjungos, socialdemokratų ir abiejų susivienijimų atstovai. Nors visą laiką BALFui vadovavo katalikų atstovai, bet jame dirbo, o ypač jį materialiai rėmė visi Amerikos lietuviai. BALF buvo priimtas į Nacionalinį karo fondą – National War Fund, kuris jau pirmais metais BALF paskyrė 265 000 dol. šalpą 1944-1945 m. veiklai vystyti. Po karo 30 tūkst. lietuvių iš Vokietijos pabėgėlių stovyklų vykstant į JAV BALF rūpinosi jų persikėlimu, apgyvendinimu ir įdarbinimu Amerikoje, kaip jiems gyvenant Vokietijoje rūpinosi jų maitinimu ir aprengimu.

BALF baigė savo darbą tik 2008 m. pradžioje.

Nors L. Šimutis sako, kad kuriant ALT nesitikėta, jog ji bus reikalinga taip ilgai, ji egzistuoja ir šiandien, kartu su JAV Lietuvių Bendruomene aktyviai ir svarbiausia – kartu dalyvauja JAV valdžią spaudžiant priimti Lietuvai palankius sprendimus: taip buvo Lietuvai stojant į NATO. Amerikos vyriausybę nuolat laikyti „ant pavadėlio“ – ir buvo daugelio dešimtmečių lietuvių organiza-

▲ 1964 m. priėmimo Baltuosiuose rūmuose L. Šimutį, ALT ir LRKSA pirmininką, priima prezidentas Lyndon B. Johnson. Iš kn. Leonardas Šimutis „Amerikos lietuvių taryba“. Draugas, 1971

cijų uždavinys. Lietuvių balsuotojų nebuvo tiek daug, kad galėtų lemti rinkimus, bet jie buvo labai aktyvūs ir visi JAV būsimeji prezidentai buvo priversti jiems žadėti rūpintis Lietuvos ir visų Baltijos valstybių likimu, o pažadėję turėjo to nepamiršti, nes lietuviai neleido to pamiršti. Leonardas Šimutis buvo vienas iš tų aštriųjų rakščių, kuris nuolat įvairiomis progomis durdavo į Amerikos sąžinę. Sovietai neliko skolingi – jų agentai (dažniausiai tai buvo Amerikos lietuviai komunistai) skundė Amerikos lietuvių tarybos vadovus FBI kaip nacius, ir tikrindami skundus FBI atstovai buvo dažni svečiai ALT ofisuose. Šių skundų tikslas buvo talkinti Maskvai – kad JAV vyriausybė pripažintų Lietuvą Sovietų Rusijai, kad panaikintų Lietuvos pasiuntinybę ir konsulatą JAV. L. Šimutis sako: „Jeigu ne ALT akyla, nuolatinė ir energinga veikla, gal jie to ir būtų pasiekę“.

Stebėtina, kaip 25 metus Leonardas Šimutis sugebėjo vadovauti ir dienraščiui „Draugui“, ir ALT. Jis rašo, kad 1945 m. „nedaug buvo dienų, kada nebūtų reikėję bet kokį darbą Lietuvos ir lietuvių reikalui atlikti. Jei ne telefoniniai pasikalbėjimai bei atsakymai į laiškus ar jų rašymas, tai vakariniai susirinkimai ir pasitarimai tiek su ALT, tiek su kitais veikėjais. Planuojami žygiai į Washingtoną, svarstomi rajoninių konferencijų reikalai, ruošiami medžiaga memorandumams, duodamos žinios amerikiečių spaudai apie Lietuvos skaudžią būklę, ieškoma kelių, kaip padėti ištremtiems iš Lietuvos žmonėms, bandoma kontaktuoti išblaškytus po laisvąjį pasaulį veikėjus ir pasiekti likusius Lietuvoje. Tokiais rūpesčiais gyveno visi ALT priešakyje stovėjęsijie lietuviai veikėjai“.

Baigiant kalbą apie Leonardą Šimutį – politiką reikia būtinai pridurti jo

▲ 1967 m. Chicagoje lietuvių veikėjai susitinka su senatoriumi Robert Kennedy: (iš kairės) A. Rudis, dr. K. Bobelis, sen. R. Kennedy, dr. L. Kriaučeliūnas, kun. V. Rimšelis, MIC, L. Šimutis, kun. P. Garšva, MIC. Iš kn. Leonardas Šimutis „Amerikos lietuvių taryba“. Draugas, 1971

draugų paminėtą savybę – kad tai buvo tikras demokratas. Pats būdamas gilus katalikas ir iš įsitikinimo remdamas, atrodo, respublikonus, Lietuvos laisvinimo veikloje bendradarbiavo su abiem partijomis – ir demokratais, ir respublikonais. Viename iš ALT suvažiavimų jis kalbėjo: „Amerikos Lietuvių Taryboje dirba ir demokratų, ir respublikonų žmonės. Nedarėme jokio skirtumo, kai Washingtonė buvo demokratų administracija, nedarysime ir ateityje, kai respublikonai paims krašto valdymą. Tai atitinka amerikiečių demokratijos principus ir praktiką. Savo politinėje veikloje niekuomet neskyrėme, ar senatorius buvo demokratas, ar respublikonas. Buvo svarbu, kad jis paremtų mūsų reikalą. Taip pat ir Amerikos lietuvių delegacijose pas prezidentus buvo abiejų partijų asmenų.

JAV valdžios ir visuomenės sluoksniuose mūsų vienybė statoma pavyzdžiu, o tas iškėlė lietuvių vardą, pelnė mums praktiškos naudos ir pasisiekimo mūsų politinėse pastangose“.